

COP28 İKLİM ZİRVESİ VE TÜRKİYE’NİN KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELESİ

ERMAN AKILLI

SETA | PERSPEKTİF

ARALIK 2023 · SAYI 379

- Taraflar Konferansı (Conference of the Parties, COP) nedir?
 - COP28’deki beklentiler, riskler ve fırsatlar nelerdir?
- Türkiye’nin küresel iklim değişikliği ile mücadeledeki yeri nedir?

GİRİŞ

“Güvenlik” kavramı uluslararası sistemde yaşanan konjonktürel gelişmelere bağlı olarak değişim ve dönüşüme uğramıştır. Soğuk Savaş döneminde bu kavram çoğunlukla ideolojik bloklar arasındaki siyasal ve fiziksel çatışma risklerine odaklanmıştır. O dönemde güvenlik, devletlerin ulusal politikalarında merkezi bir yer tutan, özellikle “demir perde” metaforu ile simgeleyen, kutuplaşmış dünya düzeninde blokların birbirlerine karşı ideolojik ve fiziksel “nüfuz”dan korunmasını ifade eden bir kapsamda kullanılmıştır. Sovyetler Birliği’nin çözülmesini takip eden süreçte ise güvenlik anlayışı genişleyerek çok daha çeşitli tehdit ve zorlukları kapsar hale gelmiştir.

Genişleyen güvenlik kavramı yasa dışı göç, salgın hastalıklar, kıtlık ve çevre sorunları gibi çeşitli küresel meseleleri içine almıştır. Bu bağlamda iklim değişikliği, güvenlik kavramının dönüşümünde özellikle belirgin bir yer tutmaktadır. İklim değişikliği sadece ulusal güvenlik açısından değil aynı zamanda küresel bir tehdit olarak da önem taşımaktadır. Dünya Meteoroloji Örgütü (WMO) ve Birleşmiş Milletler Afet

Riskini Azaltma Ofisi (UNDRR) tarafından hazırlanan rapor bu durumu açıkça ortaya koymaktadır. Geçtiğimiz otuz yıllık süreçte yaşanan afetlerin yarısının hava, iklim ve su kaynaklı olduğu belirtilmiştir. Özellikle geçtiğimiz elli yıllık süreçte kaydedilen 11 bin afetin yol açtığı sonuçlar ise oldukça çarpıcıdır; yaklaşık 2 milyon insanın yaşamını yitirdiği ve 3,64 trilyon dolara varan ekonomik kayıpların meydana geldiği görülmektedir.

Bu bağlamda uluslararası toplum iklim değişikliğiyle mücadelede önemli adımlar da atmaktadır öyle ki bu çabalar BM öncülüğünde bir dizi girişimle somutlaşmıştır. Bu girişimlerin en önemlilerinden biri Taraflar Konferansı (Conference of the Parties, COP) olarak bilinmektedir. COP, iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası iş birliğinin ve politika oluşturmaya merkezi bir platformu olarak işlev görmektedir. Geçmişten günümüze COP, iklim değişikliğiyle mücadelede önemli kararlar alınmasına ve bu konuda küresel farkındalığın artmasına katkıda bulunmaktadır. Bu perspektif çalışmasında COP’un temel adımları incelendikten sonra COP28 ve sonrasına bakılmıştır.

ERMAN AKILLI

Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Uzmanlık alanları arasında dış politika, yapay zeka, dijital diplomasi, Orta Asya bölgesi, Türk Devletleri Teşkilatı, yumuşak güç ve alt dalları yer almaktadır. Akademik kariyeri boyunca SSCI ve WOS indeksli hakemli dergilerde makaleler yayımlanmıştır; Routledge, Palgrave MacMillan ve Springer Nature gibi prestijli yayınevlerince basılan kitaplara yazar ve editör olarak katkılarda bulunmuştur. Ayrıca OSCE Academy in Bishkek’te baş editör olarak görev almakta ve SETA’ya ait *Insight Turkey* dergisinde editör yardımcısı olarak çalışmalarını sürdürmektedir.

Son bölümde ise Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadelesine ve bu alanda dünyaya sunabileceği potansiyel katkılara değinilmiştir.

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE COP ZİRVELERİ

COP zirveleri her yıl BM tarafından düzenlenen önemli bir uluslararası iklim konferansıdır. 1994'te yürürlüğe giren ve küresel ölçekte bir anlaşma olan BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ni¹ imzalayan ülkeler bu konferansa katılmaktadır. COP, iklim değişikliğini tartışmak, etkilerini azaltmak ve bu konuda küresel çabaları bir araya getirmek için önemli bir uluslararası platform olarak işlev görmektedir. Konferans genellikle sera gazı emisyonları, iklim değişikliğine uyum, iklim finansmanı ve teknoloji transferi konularında müzakereler, politika tartışmaları ve hedef belirlemeleri içermektedir.

İlk COP toplantısı 1995'te Almanya'nın Berlin şehrinde gerçekleştirilmiştir. 1995'ten günümüze öne çıkan COP toplantılarının bazıları iklim değişikliğiyle mücadelede dönüm noktalarını oluşturmuştur. Örneğin COP3'te Kyoto Protokolü² ve COP17'de ise iklim değişikliğiyle mücadelede finansal kaynakları sağlamak amacıyla Green Climate Fund'ın³ kurulmasının öne açılmıştır.

1 "United Nations Framework Convention on Climate Change", United Nations, 9 Mayıs 1992, https://treaties.un.org/pages/ViewDetailsIII.aspx?src=TREATY&mtdsq_no=XXVII-7&chapter=27&Temp=mtdsq3&cclang=_en, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

2 Kyoto Protokolü: 1997'de kabul edilen ve 2005'te yürürlüğe giren protokol, iklim değişikliğiyle mücadelede atılacak somut adımların belirlenmesinde öncü bir rol oynamıştır. Protokol, belirli azaltım hedeflerine ulaşmak için geliştirilen esnek mekanizmalar ve ihlal durumlarında uygulanacak cezai yaptırımlarla, diğer uluslararası çevre anlaşmalarından ayrılan önemli özelliklere sahiptir. Ayrıca Kyoto Protokolü, Ek-I ülkeleri için niceliksel emisyon azaltım hedeflerini belirleyen ilk uluslararası anlaşma niteliğindedir. Detaylar için bkz. "Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi: Kyoto Protokolü", TC. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/editordosya/kyoto_protokol.pdf, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

3 Yeşil İklim Fonu'nun (GCF) amacı, iklim değişikliğiyle mücadelede küresel insan hareketlerini genişletmeyi hedeflemektedir. Bu fon düşük karbon salımı sağlayan ve iklim değişikliklerine dayanıklı kalkınma için büyük ölçekte finansman mobilize etmeyi amaçlamaktadır. Bu doğrultuda GCF'nin temel amacı dünya çapında sürdürülebilir bir geleceğe yönelik stratejik yatırımların teşvik edilmesidir. Detaylar için bkz. <https://www.greenclimate.fund>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

COP21'de imzalanan Paris Anlaşması⁴ ise küresel iklim krizine karşı mücadelede hayati bir öneme sahiptir. Bu anlaşma 2100 yılına kadar küresel sıcaklık artışını, Sanayi Devrimi öncesi seviyelere göre 1,5°C'yi aşmamayı hedefleyerek ve mevcut iklim değişikliklerine adaptasyon sağlamak üzere proaktif tedbirler alma hedeflerini içermektedir. COP'a taraf devletler için iklim değişikliğiyle mücadelede taahhütlerini belirleyen Paris Anlaşması önemli bir dönüm noktasıdır.

2022'de gerçekleştirilen COP27 İklim Değişikliği Konferansı⁵ 6-20 Kasım arasında Mısır'ın Şarm el-Şeyh şehrinde düzenlenmiştir. Konferansın önemli çıktılarında biri iklim değişikliğinin olumsuz etkilerinden büyük oranda zarar gören ülkeler için zarar ve kayıpların telafisiyle ilgili tarihi bir kararın alınmasıdır. Tarihi bir kazanım olarak addedilen COP27'deki "Kayıp ve Zarar Fonu" gelişmekte olan ülkelerin uzun süredir dile getirdiği, iklim değişikliğinin neden olduğu zarar ve kayıplar için özel bir finansman mekanizması oluşturma talebini karşılamaktadır. Bu fon iklim adaleti ve eşitliği açısından büyük bir adım olarak görülmekte ve iklim değişikliğiyle mücadelede yeni bir dönemin başlangıcı olarak kabul edilmektedir.⁶

Ancak diğer taraftan COP27'de küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlamak ve iklim değişikliğinin daha ağır sonuçlarından kaçınmak için hayati öneme sahip emisyon azaltımı konusunda önemli yeni adımların atılmaması ise eleştirilere yol açmıştır.⁷

COP27'de katılımcı devletler arasında yer alan Türkiye⁸ sera gazı emisyonlarını azaltılması hususun-

4 "Paris Anlaşması", T.C. Dışişleri Bakanlığı, <https://www.mfa.gov.tr/paris-anlasmasi.tr.mfa>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

5 "Sharm el-Sheikh Climate Change Conference - November 2022", United Nations Climate Change, 6-20 Kasım 2022, <https://unfccc.int/cop27>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

6 "COP27: What You Need to Know about This Year's Big UN Climate Conference", United Nations, 28 Ekim 2022, <https://news.un.org/en/story/2022/10/1129947>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

7 "COP27: Key Takeaways and What's Next", World Resources Institute, 8 Aralık 2022, <https://www.wri.org/insights/cop27-key-outcomes-un-climate-talks-sharm-el-sheikh>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

8 Türkiye'nin iklim değişikliği ile ilgili olarak T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan 2011-2023 Eylem Planı çerçevesinde COP ile uyumlu maddelerin detayları için bu perspektifin ilgili bölümüne bkz. "Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023)".

da önemli taahhütlerde bulunmuştur. Bu bağlamda Türkiye “ulusal olarak belirlenmiş katkılar” (*nationally determined contributions*, NDC) çerçevesinde sera gazı emisyonlarını azaltma hedefini yüzde 21’den yüzde 41’e çıkarmış ve ayrıca 2053’e kadar net sıfır karbon emisyon hedefini belirlemiştir.⁹ Türkiye’nin bu hedefleri uluslararası sistemin önemli bir aktörü olarak küresel iklim değişikliği ile mücadeledeki artan çabalarını yansıtmaktadır.

COP28 İKLİM ZİRVESİ

COP28’in resmi internet sayfasında yayımlandığı şekliyle tematik program sorumluluk, enerji, toplumsal cinsiyet ve dahil etme, inovasyon ve arazi kullanımı olmak üzere çeşitli konuları içermektedir.¹⁰ Bu temaların COP’un küresel ısınmayı 1,5°C ile sınırlama, direnç oluşturma ve iklim eylemi için finansman seferber etme hedefleriyle uyumlu olduğu ifade edilmektedir. COP28’in Birleşik Arap Emirlikleri’nde (BAE) düzenlenmesi ise ülkenin fosil yakıt üretimi konusundaki geçmişi göz önüne alındığında tartışmalı bir karar olarak görülmüştür. Ancak BAE’nin ev sahipliğinin¹¹ iklim eylemindeki rolü, Paris Anlaşması’nın önemi ve 2050’ye kadar karbon emisyonlarını sıfıra indirmeyi öngören net sıfır taahhüdü ile pekiştiği de müşahede edilmektedir. BAE’den bağımsız olarak ise COP28’in sonuçlarının küresel ısınma ve emisyon azaltma hedeflerini etkilemesi beklenmektedir.

Elbette COP28 zemininde birtakım zorlukların var olduğu da müşahede edilmektedir. Nitekim biyoçeşitlilik kaybı, arazi bozulması ve gıda güvensizliği gibi önemli zorluklar bu çerçevede öne çıkmaktadır. COP28 öncesinde bazı çevreler iklim değişikliğiyle mücadelede başarılı olabilmek için uluslararası iş birliğinin artırılmasının gerekliliğini vurgulamıştır. Bu çerçevede uluslararası sistemde cereyan eden çatışma-

ların, Ukrayna-Rusya savaşının ve 7 Ekim’den bu yana devam eden İsrail’in Gazze’ye soykırıma yaklaşan saldırılarının konferansta müzakereleri olumsuz etkileyebileceği, bilhassa Batılı çevrelerce ifade edilmektedir.¹²

Diğer taraftan konferansın G20 ülkelerinin gıda sistemlerini dönüştürmeyi öncelik haline getirmeleri ve 2025’e kadar uyum finansmanını ikiye katlama ihtiyacını vurguladığı ifade edilmektedir. Ayrıca COP27’de ilk defa zikredilen Kayıp ve Zarar Fonu’nun yürürlüğe girmesi ve iklim değişikliği neticesinde ağır olumsuzluklar yaşayan ülkelere destek verme konusuna da odaklanılması beklenmektedir.

TÜRKİYE'NİN KÜRESEL İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ İLE MÜCADELESİ

Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan’ın eşi Emine Erdoğan’ın himayesinde 2017’de çevre konularında farkındalığı artırmak ve sürdürülebilir kalkınma ilkelelerine uygun olarak atıkları kontrol altına alabilmek üzere başlatılan “Sıfır Atık” projesi, BM Kalkınma Programı (UNDP) tarafından Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları’na önemli katkıları nedeniyle ödüllendirilmiş bir projedir. Sıfır Atık projesi atıkların azaltılması, yeniden kullanımı ve geri dönüşümü üzerine odaklanmakta ve bu sayede iklim değişikliğiyle mücadelede de önemli bir rol oynama potansiyeline sahiptir.

İklim değişikliğiyle mücadele yalnızca sera gazı emisyonlarının azaltılmasını değil aynı zamanda sürdürülebilir kalkınma, çevresel koruma ve atık yönetimi gibi geniş bir spektrumu kapsamaktadır. Sıfır Atık projesi COP toplantılarında yer alan ülkelerin kendi çevre ve sürdürülebilirlik politikalarını geliştirirken dikkate alabilecekleri bir örnek teşkil etmektedir. Ayrıca sıfır atık gibi uygulamaların küresel iklim değişikliği gündemine dahil edilmesi, diğer ülkelerin benzer girişimlerini teşvik etmesi ve uluslararası iş birliğini artırması açısından önemlidir. COP28 gibi büyük ulus-

9 “COP27: Turkey Agrees Deeper Emission Reduction Targets”, Argus, 15 Kasım 2022, <https://www.argusmedia.com/en/news/2391226-cop-27-turkey-agrees-deeper-emission-reduction-targets>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

10 “Thematic Program”, COP28 UAE, <https://www.cop28.com/en/schedule>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

11 “Dubai Ruler Says UAE to host COP28 Climate Conference in 2023”, CNN, 12 Kasım 2021.

12 Sara Schonhardt, “War in the Middle East Jeopardizes Climate Talks”, EE News, 10 Kasım 2023, <https://www.eenews.net/articles/war-in-the-middle-east-jeopardizes-climate-talks/>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023); Andrew Freedman, “Mideast Crisis Could Alter Outcomes of Upcoming UN Climate Summit”, AXIOS, 13 Ekim 2023, <https://www.axios.com/2023/10/13/israel-hamas-cop28-climate-outcomes>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

lararası platformlarda bu tür girişimlerin tanıtılması ve tartışılması, geniş kapsamlı çevresel ve iklim politikalarının geliştirilmesine katkı sağlayabilir.

Türkiye'nin iklim değişikliği ile mücadeledeki yeri üç boyutta incelenebilir:

- Ulusal eylem planı
- Çevre ve enerji alanındaki veriler
- Taraf olunan uluslararası anlaşmalar

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İKLİM DEĞİŞİKLİĞİ EYLEM PLANI (2011-2023)

Türkiye'nin iklim değişikliğine uyum stratejileri, politikaları ve uygulamalarının birçoğu BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ve COP süreciyle uyumlu unsurlar içermektedir. T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan "Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı (2011-2023)"¹³ temelinde COP ile uyumlu başlıklardan bazıları şunlardır:

Emisyon Azaltımı ve Teknolojik Gelişim: Düşük emisyonlu araçların teşvik edilmesi ve alternatif yakıt kullanımının desteklenmesi COP'un sera gazı emisyonlarının azaltılmasına yönelik hedefleriyle uyumludur.

Yasal Düzenlemeler ve Protokoller: Yasal düzenlemelerin iklim değişikliğine uyum açısından gözden geçirilmesi ve yeni mevzuatın hazırlanması COP sürecinin hukuki çerçevesine ve uluslararası iklim politikalarına uyum sağlamayı hedeflemektedir.

Kalkınma Ajansları ve Ar-Ge Faaliyetleri: İklim değişikliği uyum projelerine yönelik kapasitelerin güçlendirilmesi ve sektörlerde iklim değişikliği etki analizleri COP'un iklim değişikliğiyle mücadele ve adaptasyon konularında vurguladığı Ar-Ge ve kapasite gelişimine uyumludur.

Eğitim ve Bilinçlendirme: İklim değişikliği ile mücadele ve uyum konusunda eğitim, bilinçlendirme ve kamuoyu farkındalığının artırılması COP sürecinde vurgulanan kamuoyu bilinci ve eğitimin önemine paraleldir.

13 "Türkiye Cumhuriyeti İklim Değişikliği Eylem Planı 2011-2023", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, <https://webdosya.csb.gov.tr/db/iklim/banner/banner591.pdf>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

Sağlık Sektörünün Kapasitesi: Sağlık sektörü kuruluşlarının kapasitelerinin güçlendirilmesi COP sürecinde iklim değişikliğinin sağlık üzerindeki etkilerine yönelik artan endişeleri yansıtmaktadır.

Su Kaynaklarının Yönetimi ve Enerji Kaynaklarının Planlaması: Su ve enerji kaynaklarının iklim değişikliğine uyumu bakış açısıyla planlanması COP'un iklim değişikliğinin etkilerine adaptasyon ve yenilenebilir enerji kaynaklarının geliştirilmesine yönelik hedefleriyle uyumludur.

Tarım Sektörü ve Gıda Güvencesi: Tarım sektörü ve gıda güvencesinin iklim değişikliğine uyum stratejileri COP'un tarım ve gıda güvencesi konularında sürdürülebilirlik ve iklim adaptasyonuna verdiği önemi yansıtmaktadır.

Bu başlıklar COP'un temel prensipleri ve hedefleriyle uyumlu olarak iklim değişikliğine adaptasyon, sera gazı emisyonlarının azaltılması, sürdürülebilir kalkınma, ulusal ve uluslararası mevzuatın güçlendirilmesi ve kamusal farkındalığın artırılması gibi konuları kapsamaktadır.

TÜRKİYE'YE AİT ÇEVRE VE ENERJİ ALANINDAKİ VERİLER

Emisyonlar

Türkiye'nin 2021'de toplam sera gazı emisyonu 564,4 milyon ton CO₂ eş değer olarak gerçekleşmiştir. Bu, 2020'de 523,9 milyon ton CO₂ eş değer olan emisyonlara göre yüzde 7,7'lik bir artışı işaret etmektedir. Emisyonların büyük bir kısmı (yüzde 71,3) enerji kaynaklıdır, bunu sırasıyla endüstriyel işlemler ve ürün kullanımı (yüzde 13,3), tarım (yüzde 12,8) ve atık sektörü (yüzde 2,6) takip etmektedir.¹⁴

Yenilenebilir Enerji

PwC Türkiye'nin "Türkiye Elektrik Piyasasına Genel Bakış 2023"¹⁵ başlıklı raporu Türkiye'nin son on yılda

14 "TÜİK Ulusal Sera Gazı Emisyon Envanteri yayınlandı", TÜİK, 31 Mart 2023, <https://iklim.gov.tr/tuik-ulusal-sera-gazi-emisyon-envanteri-yayinlandi-haber-1122>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

15 "PwC'nin Yeni Raporu, Türkiye'nin Yenilenebilir Enerjideki Potansiyeline ve Fırsatlara Dikkat Çekiyor", PwC Türkiye, <https://www.pwc.com.tr/tr/basin-odasi/2023-basin-bulteni/pwcnin-yeni-raporu-turkiyenin-yenilenebilir-enerjideki-potansiyeline-ve-firsatlara-dikkat-cekiliyor.html>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

yenilenebilir enerjiye odaklanmasının ülkeyi uluslararası sistemde diğer ülkelerin önüne geçirdiğini belirtmektedir. Nitekim raporda Türkiye, dünyanın en büyük 12. yenilenebilir enerji kapasitesine sahip ülkesi olarak gösterilmektedir. Rapora göre 2023'ün ikinci yarısından itibaren Türkiye'de yenilenebilir enerji kurulu gücünün payı yüzde 53 olarak belirtilmekte ve 2035'e kadar bu oranın yüzde 65'e ulaşması öngörülmektedir. Ayrıca rapora göre güneş enerjisinin yenilenebilir enerji içindeki payının yüzde 53 olacağı tahmin edilmektedir.¹⁶ Bununla birlikte raporda ifade edildiği üzere Ulusal Enerji Planı, termal enerjiye bağımlılığın azaltılmasını ve 2030 sonrasında elektrik üretiminde yenilenebilir enerji payının sürdürülebilir bir şekilde artırılmasını hedeflemektedir. Türkiye'nin kurulu yenilenebilir enerji kapasitesi 2011'den bu yana yüzde 6,6 artarak 2022'de 765 GW'a ulaşmış durumdadır. Bu alanda Türkiye, Avrupa'nın en büyük beşinci yenilenebilir enerji kurulu gücüne sahip ülkesidir. Türkiye, hidroelektrik enerji kapasitesi sıralamasında ise Norveç'in ardından ikinci ülke konumundadır.¹⁷

TÜRKİYE'NİN TARAF OLDUĞU ULUSLARARASI ANLAŞMALAR

Türkiye'nin uluslararası anlaşmalar kapsamındaki taahhütleri şunlardır:

Paris Anlaşması: Türkiye, Paris Anlaşması'nı imzalararak küresel iklim değişikliği ile mücadelede sorumluluk üstlenmiştir. Anlaşma, Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi'ne dayanmakta ve Kyoto Protokolü'nün sona erme tarihi olan 2020 sonrası için iklim değişikliği ile mücadele rejimini düzenlemeyi amaçlamaktadır. Türkiye gelişmekte olan bir ülke olarak azaltım konusunda potansiyeli yüksek bir ülke olarak tanımlanmış ancak finans, teknoloji ve kapasite inşası gibi alanlarda bazı zorluklarla karşı karşıya olduğu belirtilmiştir.¹⁸

16 "PwC'nin Yeni Raporu, Türkiye'nin Yenilenebilir Enerjideki Potansiyeline ve Fırsatlara Dikkat Çekiyor".

17 "PwC'nin Yeni Raporu, Türkiye'nin Yenilenebilir Enerjideki Potansiyeline ve Fırsatlara Dikkat Çekiyor".

18 "Türkiye'nin Tarafı Olduğu Bazı Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına İlişkin Bilgiler", T.C. Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı, <https://ab.csb.gov.tr/anlasmalar-i-98915>, (Erişim tarihi: 1 Aralık 2023).

Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü: Türkiye, ozon tabakasını incelten maddelerin kullanımını ve üretimini kontrol altına almayı amaçlayan Viyana Sözleşmesi ve Montreal Protokolü'ne 1991'de taraf olmuştur. Bu protokoller ozon tabakasını incelten maddelerin azaltılmasını hedeflemekte ve bu konuda zaman içinde ilerleme kaydedilmesini öngörmektedir.¹⁹

Basel Sözleşmesi: Türkiye, tehlikeli atıkların sınır ötesine taşınması ve bertarafının kontrolüne ilişkin Basel Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Bu sözleşme tehlikeli ve diğer atıkların sınır ötesine taşınması, bertaraf edilmesi ve geri dönüşümünü düzenlemekte, bu süreçteki tehlikeleri ortadan kaldırmayı hedeflemektedir.²⁰

Stokholm Sözleşmesi: Türkiye, kalıcı organik kirleticilere ilişkin Stokholm Sözleşmesi'ne taraf olmuştur. Bu sözleşme çerçevesinde insan sağlığı ve çevre üzerinde zararlı etkileri olan bazı kimyasalların kullanımını, üretimi, ithalatı ve ihracatına yasaklar ve sınırlamalar getirilmektedir.²¹

Minamata Sözleşmesi: Cıva ve bileşiklerinin kullanımı, salınımı ve atıklarını kontrol etmeyi hedefleyen Minamata Sözleşmesi, Türkiye tarafından 2014'te imzalanmış ve 2022'de yürürlüğe girmiştir. Bu sözleşme ise cıva içeren ürünlerin üretim, ithalat ve ihracatının yasaklanmasını, bu ürünlerin atıklarının etkin bir şekilde bertaraf edilmesini ve cıva emisyonlarının azaltılmasını hedeflemektedir.²²

SONUÇ

Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadeledeki duruşunu anlamak ülkenin ulusal politikaları, ekonomik yapısı ve çevresel taahhütleri açısından önemlidir. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın liderliğinde her geçen gün uluslararası sistemdeki ağırlığı artan bir ülke olarak Türkiye, küresel iklim değişikliğiyle ilgili

19 "Türkiye'nin Tarafı Olduğu Bazı Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına İlişkin Bilgiler".

20 "Türkiye'nin Tarafı Olduğu Bazı Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına İlişkin Bilgiler".

21 "Türkiye'nin Tarafı Olduğu Bazı Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına İlişkin Bilgiler".

22 "Türkiye'nin Tarafı Olduğu Bazı Çok Taraflı Çevre Anlaşmalarına İlişkin Bilgiler".

olarak hem zorluklar hem de fırsatlarla karşı karşıyadır. Nitekim Türkiye, Avrupa ve Asya arasındaki stratejik konumu sayesinde enerji geçişi ve biyoçeşitlilikte özel bir öneme sahiptir. Türkiye'nin ekonomik büyümesi, sanayi ve enerji ihtiyaçları ise sera gazı emisyonlarını ve çevre politikalarını doğrudan etkilemektedir. Yenilenebilir enerji, ağaçlandırma, enerji verimliliği ve sürdürülebilir kentsel gelişim gibi alanlarda Türkiye, sadece yer aldığı coğrafyaya değil dünyanın geneline önemli katkılarda bulunabilir. Türkiye'nin coğrafi ve ekonomik özellikleri bu alanda benzersiz fırsatlar ve zorluklar sunmaktadır. Emine Erdoğan'ın himayesinde başlatılan Sıfır Atık projesi de Türkiye'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadeledeki liderlik rolünü gösteren önemli bir inisiyatiftir. Uluslararası alanda Tür-

kiye'nin bu projeyi başlatması ve uygulaması, iklim değişikliğiyle mücadelede öncü bir rol üstlendiğinin bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Sonuç olarak Türkiye'nin COP28'e katılımı iklim değişikliğiyle mücadeledeki kararlılığı ve azmini gösteren önemli bir belirtidir. Bu konferans kapsamında Türkiye'nin iklim değişikliğiyle mücadeledeki eylemlerini 1,5°C sıcaklık artış hedefiyle uyumlu hale getirmesi gerekmektedir. Bu çerçevede Türkiye'nin 2053'e kadar net sıfır karbon emisyonu hedefine uygun olarak 2030'a kadar yüzde 35 oranında mutlak emisyon azaltımı yapması planlanmaktadır. Bahse konu adımların atılması ve COP28 gibi platformlarda ifade edilmesi Türkiye'nin küresel iklim değişikliğiyle mücadelede uluslararası alandaki görünürliğini artıracaktır.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | [@setavakfi](https://twitter.com/setavakfi)